

Міністерство освіти і науки України

Національний університет харчових технологій

**80 МІЖНАРОДНА НАУКОВА
КОНФЕРЕНЦІЯ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ,
АСПІРАНТІВ І СТУДЕНТІВ**

*“Наукові здобутки молоді –
вирішенню проблем харчування людства
у XXI столітті”*

Частина 4

10–11 квітня 2014 р.

Київ НУХТ 2014

5. Жанрові риси фентезі у творах Марини та Сергія Дяченків

Олександр Чередник, Наталія Науменко

Національний університет харчових технологій

Вступ: Письменникові-фантастові притаманне бажання творити світи. Воно або свідоме, структуроване й демонстративно-величне, як у Хайнлайна або Кларка, або має наскрізно спільність колористичних подробиць, як у Шеклі. Ближче до

«мейнстріму», «дорослої» літератури, Стівена Кінга, де одне-єдине «щось» враз змінює консервативний, правильний світ до невпізнанності.

Герої творів Марини та Сергія Дяченків від Гая з «Погорілої вежі» до Лідки з «Армагед-Дому», навіть, якщо вони формально включені в своє суспільство, – аутсайтери. Вони принципово не вміють споживати. Радість консумеризму, з якого бере втіху й насолоду більшість цивілізованого світу, їм недоступна [1]. Частково тому, що не виробляють нічого цінного поза власними думками. У процес обміну митці включаються не як власники чогось, а як це саме «щось», «мислячий очерет». Відтак **метою цієї роботи** стало установити ключові жанрово-стильові риси вітчизняного фентезі у його проекції на реальність сучасної України.

Матеріали та методи: Дослідження поезики українського фентезі ведеться на матеріалі романістики Марини та Сергія Дяченків. У роботі використано традиційні методи аналізу літературного твору – історико-типологічний, зіставний, порівняльний, системний, архетипно-критичний.

Результати: Герої Дяченків екзистенціальні – не тільки тому, що фактично вони існують тут і зараз, хоча про читаченке око вони проголошують якісь внутрішні й зовнішні монологи, покликані підтвердити у них наявність цінностей [2]. Із соціальними правилами у світі Дяченків – не просто. Соціум їхніх романів не тільки щодня міняє правила гри. Або герой «Скрута» потрапляє в громади зі своїми законами. Або всемогутня Інквізиція з “Відьомської доби” може вмиг і назавжди змінити ваш персональний стиль життя. Або послідовність моделей у «Страті», яка передбачається в кращому випадку психоаналітичними розкладками.

Герої романів постають перед принципово новими правилами поведінки, як тільки отримують маленьку тактичну перемогу. У таких романах, як «Відьомська доба» чи «Печера», вельми чітка, стабільна суспільна система. Але першою характерною особливістю романів Дяченків є принципова відсутність стабільних елементів соціального ладу.

Друга особливість – не просто відсутність «хеппі енду». Негатив у фіналі твору завжди покликаний відтінити реальне благополуччя читача. Такий ефект авторської «гуманітарної допомоги», власне, й призводить до того, що читач із полегшенням відкладає книжку вбік, й усі задуми письменників щодо розумного, доброго, вічного зазнають краху.

Третє – це постійна дегероїзація вчинків при збереженні високої мотивації. В уже згаданому оповіданні «Погоріла вежа» водій зупиняється, щоб допомогти непритомній жінці на дорозі, через мить вона перетворюється на монстра, який у таких мімікрійних способ приваблює до себе довірливих водіїв [див. 3].

Роман «Армагед-Дом» – найпростіша з погляду соціальних конструктів і найбезжалювіша водночас річ Дяченків. Фабула передбачає, що циклічність «кінців світу» і наявність воріт, у яких щоразу рятується частина людства, міняє соціальний лад; отже, такий жанр слід було б назвати не антиутопією, а анти-притчею. Ще з середини XIX століття у світовій культурі простежуються спроби примирити історію й науку, природознавство й філософію. Тоталітаризм розв’язав проблему – просто проголосив їхнє примирення.

Притча про кінець (кінці?) світу в романі завершується більш ніж “звичайною” сценою Страшного Суду. Апокаліпсиси просто припиняються, героїня просто старіє. Її вигрівання на сонці зводить усю попередню боротьбу за виживання до такого рівня абсурду, при якому в читача виникає спроба всерйоз запитати себе: чи має він сам щось за душею? Очевидно, що соціальна критика в романі «Армагед-Дом» глибинна. І

очевидно також те, що зрада і запродаство «гуманітаріїв» новій владі призвело до повної втрати в суспільстві будь-якої довіри до термінів, якими описувалися мораль і віра.

Висновки: Завдяки здатності до моделювання фантастична літературна форма стає своєрідною езоповою мовою сучасності з майже необмеженою свободою конструювання будь-яких світів із наперед встановленими параметрами й – відповідно – апробації рецептів розв'язання кризових явищ.

Герої аналізованих фантастичних романів зазнають багатьох пригод. Єдине, що вони рятують, іноді навіть не підозрюючи про це, – свою душу. І якщо вже говорити про якийсь дидактичний елемент у творах Марини та Сергія Дяченків, то вони нагадують, що в людини є душа. Не так уже й мало, як на сьогодні.

Література

1. Родик К. М. Боже-вілля : Між порядком і хаосом / К. М. Родик // Книжник Review. – 2000. – №3. – С. 120-123.
2. Кирюшко Н. О. Моделювання химерного світу / Н. О. Кирюшко // Слово і Час. – 2001. – №5. – С. 73-79.
3. Покальчук О. Герой безгеройного часу М. та С. Дяченків / О. Покальчук // Слово і Час. – 2001. – №5. – С. 79-86.